

Толстов С. В.

ORCID: 0000-0001-9031-1600

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу трансатлантичних досліджень
ДУ «Інститут всесвітньої історії
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

ПОЗИЦІЯ КНР ЩОДО ПОЛІТИЧНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ключові слова: Китай, Україна, зовнішня політика, позиція КНР, російсько-українська війна.

На формування зовнішньополітичного курсу КНР впливає низка факторів, серед яких провідну роль відіграють забезпечення внутрішньої стабільності та значні темпи економічного розвитку, умови технологічної конкуренції, розбудова транспортних і торговельних шляхів, які мають убезпечити імпорт енергоносіїв і сировини та експорт китайської промислової продукції.

На позицію КНР щодо російсько-української війни впливає зацікавленість китайського керівництва в розвитку зовнішніх економічних зв'язків з основними партнерами, включно з ЄС, США, РФ, країнами АСЕАН, Японією та Південною Кореєю, збереження стабільності в довколишньому географічному просторі й контролю міжнародних сухопутних і морських комунікацій. Основна частка зовнішньої торгівлі КНР, обсяг якої у 2022 р. становив 42 трлн юанів (бл. \$6 трлн), припадала на об'єднання АСЕАН (\$913 млрд), країни ЄС (\$847 млрд) і США (\$760 млрд). Натомість обсяг торгівлі між КНР та Росією, у якій переважав імпорт до Китаю енергоносіїв та сировинних товарів (\$114,1 млрд), становив лише \$190 млрд [1].

Китайсько-російські відносини відіграють принципове значення у міжнародній політичній конкуренції між КНР і США, у якій керівництво КНР використовує російський експансіонізм як чинник непрямого тиску на США і НАТО, що має сприяти ослабленню глобальних позицій колективного Заходу. При цьому скорочення обсягів торгівлі КНР зі США та ЄС протягом 2023 р. змушувало Пекін шукати точки порозуміння та враховувати застереження не надавати Росії пряму військову допомогу, здатну порушити розстановку сил у війні проти України.

Росія і КНР уникають визначення двосторонніх відносин як союзницьких, однак виявляють обопільну зацікавленість у розвитку діалогу, асиметричної співпраці та координації підходів до вирішення глобальних проблем. Незадовго до повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, під час візиту В. Путіна до Пекіна 4 лютого 2022 р., РФ і КНР ухвалили спільну заяву програмного характеру, у якій були висловлені застереження проти розширення НАТО та використання ідеологізованих підходів часів «холодної війни». Москва підтвердила визнання Тайваню як невід'ємної частини КНР й зобов'язалася підтримувати інтереси Китаю в басейні Індійського і Тихого океанів, а Пекін підтримав російські претензії, які стосувалися перегляду системи безпеки в Європі. До НАТО були адресовані вимоги поважати суверенітет, безпеку й інтереси інших (незахідних) країн, багатоманітність їх цивілізаційних і культурно-історичних укладів, а також об'єктивно ставитися до їх мирного розвитку.

Війна РФ проти України не належить до кола питань, на які поширюється політична координація між РФ і КНР. Проте зв'язки з Москвою вочевидь впливають на позицію КНР щодо війни та перспектив мирного врегулювання.

На 58-й Мюнхенській конференції з безпеки (18–20 лютого 2022 р.) міністр закордонних справ КНР Ван Ї підтримав територіальну цілісність України й водночас зауважив необхідність враховувати занепокоєння з боку Росії та повернутися до початкового варіанта Мінських домовленостей, адже всі сторони висловлюють готовність працювати саме в цьому форматі. За його словами, «Україна має бути мостом, який пов'язує Схід і Захід, а не лінією фронту в протистоянні провідних держав... Ми сподіваємося, що рішення буде знайдено шляхом діалогу та консультацій, і воно справді стане гарантією безпеки та стабільності в Європі» [2].

Керівництво КНР не засудило й не підтримало визнання Москвою самопроголошених ДНР і ЛНР. 22 лютого 2022 р. офіційний представник МЗС КНР обмежився застереженням, що визнання Росією ДНР і ЛНР не має призвести до ескалації конфлікту. МЗС КНР закликала всі зацікавлені сторони виявляти стриманість, узгоджувати розбіжності шляхом переговорів та уникати подальшої ескалації конфлікту. При цьому наголошувалося, що принципова позиція КНР з українського питання полягає в необхідності розв'язання протиріч «мирним шляхом відповідно до Статуту ООН».

Чутливість позиції КНР до прецедентів порушення суверенітету й територіальної цілісності пов'язана з проблемою Тайваню, завдяки чому керівництво КНР ніколи не визнавало легітимність відокремлення сепаратистських утворень чи територіальних захоплень, включно з проголошенням незалежності Косова, Абхазії, Південної Осетії та російською анексією Криму і чотирьох областей України.

Реагуючи на початок повномасштабної війни РФ проти України 24 лютого 2022 р., керівництво КНР зайняло позицію нейтралітету. Міністр закордонних справ Ван Ї провів телефонні розмови з міністром закордонних справ Великої Британії Е. Трасс, високим представником ЄС у закордонних справах Ж. Боррелем і дипломатичним радником президента Франції Е. Бонне. МЗС КНР підтвердило загальні принципи поваги суверенітету й територіальної цілісності усіх країн і закликала поновити дипломатичні зусилля, спрямовані на «мирне врегулювання кризи в Україні». Утримавшись від засудження російської агресії, МЗС КНР підтвердило російський офіційний наратив, згідно з яким війна в Україні була спричинена невдалою архітектурою безпеки в Європі. Водночас, за свідченням китайських високопосадовців, В. Путін не інформував Китай про свої плани повномасштабного вторгнення в Україну. Натомість він лише натякнув на можливість «вжиття певних заходів, якщо відбудеться напад на російську територію» [3]. Приміром, на думку тодішнього посла КНР у США Цинь Гана, якби в Пекіні знали про підготовку вторгнення, Китай, імовірно, зміг би «докласти зусиль, аби упередити напад Росії на Україну», адже ця війна не несе користі КНР [4].

Суперечлива позиція КНР щодо російської агресії проти України простежується в заявах вищих посадових осіб і регулярних коментарях офіційних представників МЗС КНР з поточних питань міжнародних відносин. За оцінками голови КНР Сі Цзіньпіна, «вирішення української кризи політичними засобами відповідає інтересам Європи та спільним інтересам усіх країн Євразії». І на шляху до цього «необхідно уникати ескалації, розширення кризи» та сприяти мирним переговорам [5].

Висловлені керівництвом КНР політичні акценти передбачають:

- необхідність дескалації російсько-українського конфлікту, припинення вогню та повернення до переговорів;

- чітке заперечення проти застосування ядерної зброї, що можна тлумачити як відповідь на непоодинокі ядерні погрози з боку російських посадовців;

- збереження каналів діалогу з усіма зацікавленими сторонами, зокрема Москвою та Києвом (формально Пекін не хоче «обирати між друзями»);

- готовність шукати способи дипломатичного розв'язання російсько-української війни з партнерами КНР на Заході – з керівництвом ЄС, провідних європейських країн (Франції, ФРН та Італії), а також з МЗС РФ;

- знеособлене засудження «актів ескалації» під час російсько-української війни, під чим мається на увазі насамперед бомбардування об'єктів цивільної інфраструктури – будь то з боку Росії чи України, та постачання Україні західних далекобійних озброєнь.

Переважно негативне ставлення до самого факту російсько-української війни виражено у сприйнятті «української кризи як

трагедії, якої можна було уникнути». Водночас «українська криза» подається як «виплиск проблем, що накопичилися в системі управління безпекою Європи». Виходячи із цього, Китай висловлює готовність «працювати з міжнародною спільнотою, аби продовжувати відігравати конструктивну роль у пошуках політичного врегулювання...» [6]. У документі МЗС КНР «Позиція Китаю щодо політичного врегулювання української кризи» від 24 лютого 2024 р. було викладено 12 загальних принципів, які пропонувалося покласти в основу переговорів з політичного врегулювання. Серед іншого вони стосувалися таких питань:

– повага суверенітету «всіх держав», загальноновизнаного міжнародного права, незалежності та територіальної цілісності будь-якої держави;

– заперечення мислення у дусі «холодної війни» і блокової політики, сприяння формуванню збалансованої, ефективної, стійкої архітектури європейської безпеки;

– припинення воєнних конфліктів, включно із заохоченням «зустрічних кроків» Москви та Києва на користь відновлення прямого діалогу, поступовим зниженням напруженості ситуації та повним припиненням воєнних дій;

– започаткування мирних переговорів. Китайська сторона готова відігравати для цього конструктивну роль [7].

Модальність підходу КНР полягає в демонстративному уникненні ідеологічних оцінок та акцентує увагу на припиненні воєнних дій і досягненні згоди сторін на проведення мирних переговорів. Водночас позиція КНР не вписується у схему рівновіддаленості від ворогуючих сторін і покладає головну відповідальність за «українську кризу» на США та НАТО.

Керівництво КНР свідомо уникає визначення деталей мирного плану, обмежуючись пропозицією загальної платформи, покликаної мобілізувати підтримку держав Глобального Півдня. Проте слід враховувати, що й позиція західних партнерів України здебільшого не визначає чітких критеріїв завершення російсько-української війни. Офіційний підхід КНР не передбачає надання Україні зовнішньої матеріальної допомоги. Утім позиція КНР уважно враховується українським керівництвом, оскільки вона фіксує розбіжності між КНР і РФ та потенційно може сприяти стримуванню російських експансіоністських планів.

Література:

1. Объем торговли Китая с Западом оказался в восемь раз больше, чем с Россией. RTVI. 23.01.2023. URL: <https://rtvi.com/news/obem-torgovli-kitaya-s-zapadom-okazalsya-v-vosem-raz-bolshe-chem-s-rossiej/>.

2. Китай висловив підтримку Україні. Gazeta.ua. 19 лютого 2022 р. URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_kitaj-visloviv-pidtrimku-ukrayini/1071614.

3. Kyng J., Sun Yu, Xinning Liu. Xi Jinping's plan to reset China's economy and win back. Financial Times. 2023. January 10.

4. Qin Gang. Chinese ambassador: Where we stand on Ukraine (Opinion). The Washington Post. 2022. March 15.

5. Xi Urges Calming Crisis in Ukraine During Talks With Michel. Bloomberg News. 2022. December 1. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-01/xi-urges-calming-ukraine-crisis-in-talks-with-europe-s-michel>.

6. Очередная пресс-конференция 6 апреля 2023 г. официального представителя МИД КНР Мао Нин. МИД КНР. 2023-04-06. URL: https://www.mfa.gov.cn/rus/mfw/ce_cegw_chn/lxjzhzhdh/202304/t20230408_11056401.html.

7. Позиция Китая по политическому урегулированию украинского кризиса. МИД КНР. 2023-02-24. URL: https://www.fmprc.gov.cn/rus/zxxx/202302/t20230224_11030756.html.

УДК 341.1; 130.12

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-54>

Фальковський А. О.

ORCID: 0000-0002-2762-1021

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державознавства, права та європейської інтеграції

Інститут публічної служби та управління

Національного університету «Одеська політехніка», адвокат

м. Одеса, Україна

Чернявський К. В.

ORCID: 0009-0009-5633-6703

магістрант II курсу

Інститут публічної служби та управління

Національного університету «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИТАЮ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Ключові слова: Китай, нематеріальна та матеріальна, культурна спадщина, правовий захист, ЮНЕСКО, Конвенція про захист світової культурної та природної спадщини.